Державне управління

УДК 351.761.3:343.575(477)

Сальніков Олександр

Salnikov Oleksandr

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ: ІНСТИТУЦІЙНІ ПІДСУМКИ РЕФОРМ 2014–2025 РОКІВ
STATE POLICY ON COUNTERING DRUG-RELATED CRIME IN UKRAINE: INSTITUTIONAL OUTCOMES OF THE 2014–2025 REFORMS

Анотація. *У статті розглядається державна політика України у сфері протидії наркозлочинності як цілісна система нормативного, інституційного та операційного компонентів, що за останнє десятиліття пройшла кілька хвиль реформ. Відтворено інституційну історію спеціалізованих органів: від Державної служби України з контролю за наркотиками, скасованої постановою Кабінету Міністрів від 10 вересня 2014 року № 442, до Управління забезпечення формування державної політики у сфері протидії наркозлочинності апарату Міністерства внутрішніх справ, створеного у другій половині 2019 року та розформованого у 2022 році. Проаналізовано повістку реформ 2019–2025 років: законодавчі ініціативи щодо відповідальності за рекламу наркотиків та обов'язкового лікування осіб із залежністю; цифрові інструменти (чат-бот «Стоп наркотик», проєкт електронного обігу наркотичних речовин і стан його впровадження станом на 2025 рік); організаційну реформу Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції, підтримувану Бюро міжнародних наркотичних і правоохоронних питань (INL) Державного департаменту США, а також оперативні результати 2023 року. Оцінено позитивні*

результати діяльності Управління МВС та негативні наслідки втрати координуючого органу: фрагментацію повноважень між Міністерством охорони здоров'я та силовими структурами, зміщення політики в репресивний бік, а також функціонування нової Стратегії (до 2030 року) без визначеного відповідального органу. Сформульовано рекомендації щодо створення незалежного міжвідомчого координуючого органу, ухвалення оновленого базового закону, впровадження електронного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, інституціоналізації замісної терапії та посилення конфіскаційних механізмів.

Ключові слова: *державна політика, наркозлочинність, протидія наркозлочинності, наркополітика, Міністерство внутрішніх справ, Національна поліція, наркотрафік, конфіскація майна, замісна терапія.*

Summary. *This article examines Ukraine's state policy on countering drug-related crime as an integrated system of regulatory, institutional, and operational components that has undergone several waves of reform over the past decade. The institutional history of specialized bodies is reconstructed: from the State Service of Ukraine on Drug Control (abolished by the Cabinet of Ministers Resolution No. 442 of September 10, 2014) to the Department for Ensuring the Formation of State Policy on Countering Drug-Related Crime, established within the Ministry of Internal Affairs in the second half of 2019 and disbanded in 2022. The 2019–2025 reform agenda is analyzed, covering legislative initiatives on liability for drug advertising and mandatory treatment of people with substance use disorder; digital tools (the "Stop Drug" chatbot, the electronic drug-circulation project, and the state of its implementation as of 2025); the organizational reform of the National Police Department for Combating Drug-Related Crime supported by the U.S. Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs (INL); and the*

operational outcomes of 2023. The article assesses the unit's achievements and the consequences of losing a central coordinating body: fragmented authority between the Ministry of Health and law enforcement agencies, a shift toward a repressive balance, and a new strategy (through 2030) operating without a designated responsible body. Recommendations are formulated for establishing an independent inter-agency coordinating body, adopting an updated basic law, implementing electronic monitoring of narcotic drugs, psychotropic substances, and precursors, institutionalizing substitution therapy, and strengthening confiscation mechanisms.

Key words: *state policy, drug-related crime, countering drug-related crime, drug policy, Ministry of Internal Affairs, National Police, drug trafficking, property confiscation, substitution therapy.*

Вступ. Наркозлочинність залишається одним із найстійкіших видів організованої злочинності в Україні, причому за останнє десятиліття структура злочинності змінилася не менш суттєво, ніж структура державних органів, покликаних протидіяти їй. Збут перемістився в інтернет, розрахунки – у криптоактиви, виробництво – у мережі «підпільних» лабораторій, які, за даними Національної поліції, вже на початку 2023 року працювали з промисловими потужностями: лише криворізьке угруповування, про протидію якому йшлося в офіційних повідомленнях 2024 року, виготовляло до 40 кілограмів психотропних речовин щомісяця [7]. Водночас інституційна архітектура державної відповіді на цю загрозу протягом 2014–2025 років тричі змінювалася, і кожна зміна мала свою ціну та наслідки.

Саме тому підсумки реформ у сфері протидії наркозлочинності доцільно розглядати не як набір окремих законодавчих чи організаційних рішень, а як послідовність інституційних виборів, зроблених державою в

умовах обмежених ресурсів. Дослідницька прогалина тут очевидна: окремі публікації присвячено або криміналізації збуту, або замісній терапії, або міжнародному співробітництву, тоді як систематичного аналізу того, що саме змінилося в державній політиці між 2014 і 2025 роками, українська наукова дискусія досі не надала. Відсутність станом на 2025 рік спеціалізованого підрозділу в апараті Міністерства внутрішніх справ, створеного саме для формування та координації цієї політики, робить прогалину ще помітнішою: орган, покликаний стежити за цілісністю підходу, було ліквідовано.

Мета статті – комплексний аналіз підсумків реформ державної політики у сфері протидії наркозлочинності в Україні. Для досягнення мети сформульовано такі завдання: по-перше, відтворити інституційну еволюцію органів антинаркотичної політики протягом 2014–2025 років; по-друге, оцінити реалізовані реформи (законодавчі, організаційні, цифрові, операційні) з позиції їхньої фактичної результативності; по-третє, сформулювати рекомендації щодо подальшого розвитку.

Методологічно дослідження спирається на інституційний аналіз, правовий аналіз нормативних та організаційно-розпорядчих документів, статистичний підхід (офіційні показники Національної поліції за 2023 рік, оприлюднені 11 січня 2024 року) та елементи порівняльного методу, засновані на позиціях Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC). Джерельну базу становлять офіційні сайти Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції України, матеріали UNODC, публікації наукових журналів [19] і парламентські дослідження [20].

1. Інституційна архітектура державної політики: еволюція системи органів (2014–2019 роки)

В українському праві немає єдиного законодавчого визначення поняття державної політики у сфері протидії наркозлочинності – що саме по собі є

діагностичним фактом. Законодавче ядро формує розділ XIII Кримінального кодексу України, у якому криміналізовано незаконне поводження з наркотичними засобами, психотропними речовинами, їхніми аналогами та прекурсорами [14]. Кримінальну норму доповнюють: перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. № 770; Таблиці невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що перебувають у незаконному обігу, затверджені наказом МОЗ України від 01.08.2000 № 188 (у редакції наказу МОЗ від 29.07.2010 № 634); а також міжнародні зобов'язання за трьома конвенціями ООН 1961, 1971 та 1988 років, ратифіковані Україною [15]. Така конфігурація – кримінальна відповідальність, адміністративний контроль і міжнародні стандарти – визначає межі того, що держава взагалі може робити в цій сфері, але нічого не каже про те, хто координує ці дії. Саме координація стала проблемним пунктом.

Перший інституційний зсув, що визначив подальший розвиток, відбувся 10 вересня 2014 року, коли Кабінет Міністрів постановою № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» скасував Державну службу України з контролю за наркотиками [11]. Служба, яка до того часу була головним органом у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та протидії їхньому незаконному обігу, втратила суб'єктність, а її функції поглинула Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, підпорядкована Міністерству охорони здоров'я. Отже, з 2014 року контроль за легальним обігом наркотичних речовин фактично опинився у сфері охорони здоров'я, тоді як протидія незаконному обігу залишилася в компетенції силових структур. Утворилася структурна розщепленість, яку наступні роки лише закріпили:

одну й ту саму сферу – «обіг наркотичних засобів» – було адміністративно розведено між двома міністерствами без жодного вищого координуючого органу.

Другий зсув пов'язаний із реформуванням поліції. Ухвалення Закону України «Про Національну поліцію» та створення нового правоохоронного органу супроводжувалося реорганізацією антинаркотичного підрозділу [12]. Спроба перенести протидію наркозлочинності в нову поліцейську модель дала певний ефект, проте питання координації не вирішила: департамент став структурним елементом Національної поліції [8], тобто виконавчим органом, який реалізує політику, але не формує її.

Третій, ключовий для теми статті, зсув стався у другій половині 2019 року. Міністерство внутрішніх справ створило у власному апараті Управління забезпечення формування державної політики у сфері протидії наркозлочинності; його статус, завдання та функції затверджено наказом МВС від 12 грудня 2019 року № 1038 [2]. Як зазначав тодішній заступник міністра внутрішніх справ Олександр Гогілашвілі на засіданні робочої групи МВС та Консультативної місії Європейського Союзу в Україні, саме «з другої половини 2019 року МВС створило спеціалізований підрозділ» [5]. Таким чином, функція формування державної політики, яка раніше належала скасованій Державній службі з контролю за наркотиками, була передана міністерству, головна компетенція якого – правоохоронна, а не соціально-політична. Управління було створено як структурний підрозділ апарату міністерства з трирівневою внутрішньою структурою: відділ стратегічного планування та взаємодії у сфері нормативно-правового забезпечення, відділ аналізу поточної діяльності та контролю, відділ інформаційного забезпечення та моніторингу [2; 9].

2. Повістка реформ 2019–2025 років: що було зроблено та як

2.1. Законодавчий вимір: програма 2020 року і причини невиконання

Найбільш артикульованою програмою реформ у сфері наркополітики стала ініціатива початку 2020 року. Під час засідання робочої групи МВС та Консультативної місії ЄС в Україні Олександр Гогілашвілі оголосив, що найближчим часом до Верховної Ради буде подано низку змін до законів «щодо формування наркополітики». Перелік, який він називав, фактично утворював маніфест: відповідальність за рекламу наркотиків; обов'язкове затримання та тримання під вартою розповсюджувачів; визнання того, що «люди, які вживають наркотики, а не розповсюджують їх, – це не злочинці, а хворі»; направлення наркозалежних на обов'язкове лікування [5]. Важливий момент полягає в тому, що вперше на рівні міністерства було публічно сформульовано зміщення акцентів із покарання вживача на покарання збувача та медичне ставлення до осіб із залежністю.

Станом на 2025 рік ця програма лишилася значною мірою невиконаною: відповідальність за рекламу наркотичних засобів не встановлено, а заявлений пакет змін до законів не перетворився на чинне законодавство. Не можна виключити, що однією з причин цього стала втрата координуючого підрозділу: після ліквідації Управління у 2022 році в системі зник суб'єкт, який відповідав би за доведення реформованої повістки до кінця. Це найважливіший, хоч і найнебажаніший, висновок розділу: реформу, сформульовану самим міністерством, так і не вдалося втілити в закони.

2.2. Цифрові та превентивні інструменти

Якщо законодавчий вектор загальмував, то цифровий, навпаки, дав помітні результати, хоча й на рівні окремих проєктів, а не системної політики. У січні 2020 року МВС презентувало всеукраїнський чат-бот «Стоп

наркотик», розроблений фахівцями Харківського національного університету внутрішніх справ. За даними, наведеними заступником міністра на презентації, на той час було заблоковано понад 300 наркокрамниць (їхніх онлайн-адрес), понад 15 тисяч користувачів скористалися ботом, а в системі накопичено близько 6 тисяч фото реклами наркотиків [3]. Бот працював через додаток Telegram: користувачі надсилали фото реклами наркотиків або адреси, за якими, за їхніми даними, збували наркотики, а надані дані опрацьовували відповідні служби [3]. Паралельно заступник керівника департаменту Національної поліції Сергій Федченко повідомив, що лише за 2019 рік спеціалісти викрили близько 400 осередків незаконного збуту з використанням новітніх технологій, що вдвічі перевищило показники 2018 року [3].

До 2024 року цифровізація протидії наркотикам уже не була експериментом. На робочій зустрічі з делегаціями Бюро міжнародних наркотичних і правоохоронних питань Державного департаменту США та Адміністрації контролю наркотиків Міністерства юстиції США голова Національної поліції Іван Вигівський констатував: «наркозлочинність під час війни, як і багато інших злочинів, перейшла і в кіберпростір», і саме команда департаменту «навчилася документувати криптообмінники, криптогаманці та незаконні схеми продажу наркотиків в інтернет-просторі» [6]. Таким чином, за п'ять років цифрова протидія пройшла шлях від добровольчого бота до штатного елемента оперативної роботи, що є реальним, хоча й неповним, здобутком реформ.

Станом на 2025 рік в Україні функціонує кілька взаємопов'язаних цифрових інструментів контролю за обігом контрольованих препаратів. Основою такого контролю є ЕСОРК (Електронна система обліку обігу медичного канабісу), функціонування якої розпочато 1 жовтня 2024 року;

контроль за іншими наркотичними ліками на етапі відпуску пацієнту забезпечує електронний рецепт у складі ЕСОЗ (Електронної системи охорони здоров'я). Разом із тим систему електронного контролю за обігом усього спектру наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів створено не було – це прямий недолік програми 2020 року й показник відсутності системної політики.

У міжнародному вимірі превенцію забезпечує Управління ООН з наркотиків і злочинності, яке у роботі з Україною виокремлює три напрями: раннє попередження щодо нових синтетичних загроз; зміцнення потенціалу судово-медичних лабораторій і правоохоронних органів; багаторівневу відповідь із залученням уряду й громади у сфері запобігання вживанню, лікування залежності та профілактики ВІЛ [16]. Окремо UNODC оприлюднює річні звіти про свою роботу в Україні, зокрема за 2025 рік [17], а також щорічний Світовий звіт про стан наркотичної загрози [18].

2.3. Операційна реформа Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції

Наймасштабнішою організаційною зміною останніх років стала реформа департаменту, підтримана американськими партнерами. На зустрічі з делегаціями INL та DEA (21 листопада 2024 року) Іван Вигівський подякував за підтримку поліції, зокрема за допомогу у реформуванні Департаменту боротьби з наркозлочинністю за ініціативи Національної поліції, і зазначив, що «сьогодні ми бачимо серйозні результати, у тому числі міжнародні операції» [6]. При цьому масштаб перебудови не зводився до кадрових рішень: за оцінкою керівництва поліції, на той момент департамент налічував менше 900 поліцейських по всій країні, проте «за цей короткий період часу підрозділ запрацював по-новому, з новими потужностями та відповідними результатами» [6].

Начальник департаменту Дмитро Торгало на тій же зустрічі окреслив пріоритети: боротьбу з організованими формами наркозлочинності, виявлення наркокартелів та легалізації коштів наркотрафіку, посилення міжнародної співпраці та превентивну роботу [6]. Конкретним показником стала міжнародна операція «OSA», під час якої, за словами Торгало, викрито дев'ять нарколабораторій, вилучено 195 кілограмів метадону, 153 кілограми альфа-PVP та інші речовини; вартість вилученого за цінами «чорного» ринку становила 15 мільйонів доларів США [6]. Річард Сондерс, директор Бюро міжнародних питань у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків та правоохоронних питань Державного департаменту США, підтвердив, що його колеги підтримують департамент «з початку повномасштабного вторгнення», і назвав цей підрозділ одним із пріоритетів для подальшої допомоги [6].

2.4. Статистичний зріз: 2023 рік як мірило результативності

Для оцінки стану реформ найбільш зручним є річний звіт за 2023 рік, оприлюднений Національною поліцією 11 січня 2024 року. У звіті зафіксовано понад 38 тисяч наркозлочинів; понад 20 тисячам осіб повідомлено про підозру; до суду скеровано обвинувальні акти в межах 32 тисяч кримінальних проваджень [7]. Вилучено понад 2,9 тони наркотичних засобів і психотропних речовин: 1,8 тони канабісу, майже 800 кілограмів макової соломи, близько 5 кілограмів кокаїну, 10 кілограмів метадону, 226 кілограмів солей альфа-PVP, 64 кілограми амфетаміну та 10 кілограмів MDMA; орієнтовна вартість за цінами «чорного» ринку перевищила 785 мільйонів гривень [7].

Окремою групою є міжнародні операції: за інформацією Національної поліції, іноземні колеги затримали трьох громадян України та вилучили майже три тони кокаїну на вартість близько 165 мільйонів доларів США; спільно з правоохоронними органами країн ЄС ліквідовано міжнародний

наркосиндикат із прибутком у 135 мільйонів гривень на рік, учасникам якого (15 осіб) обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою [7]. На внутрішньому фронті ліквідовано понад 90 злочинних організованих груп і організацій, понад сотню нарколабораторій, викрито понад 450 наркопритонів; лише у справі криворізької організації «Двадцятівські», яка, за даними поліції, забезпечувала наркотиками всі регіони країни та мала мережу лабораторій із потужністю до 40 кілограмів психотропів на місяць, затримано 48 осіб [7]. У сфері позбавлення злочинних мереж ресурсів накладено арешт на майно на суму понад 94 мільйони гривень та вилучено майно фігурантів на суму майже 18 мільйонів гривень [7].

Ці цифри дають змогу зробити два висновки. По-перше, оперативна машина, побудована за результатами проведених реформ, працює й дає вимірюваний ефект, зокрема на міжнародному рівні. По-друге, жоден із цих показників не є результатом державної політики в повному сенсі: вони є результатом оперативної роботи департаменту поліції, тоді як політичний контур (стратегія, координація, лікування, профілактика) залишається недієздатним. Саме розрив між цими двома контурами й є головним об'єктом наступного розділу.

3. Управління МВС: позитивні результати та наслідки розформування спеціалізованого органу

3.1. Позитивні результати діяльності Управління

Об'єктивна оцінка діяльності Управління забезпечення формування державної політики у сфері протидії наркозлочинності МВС вимагає відокремити його власні досягнення від досягнень інших ланок системи, які воно лише координувало. Якщо зробити таке відокремлення, позитивний список виявиться коротшим, але чеснішим.

По-перше – утримання інституційної функції, яка після 2019 року не мала іншого виконавця. Відповідно до положення, затвердженого наказом МВС від 12 грудня 2019 року № 1038, Управління бере участь у розробленні пропозицій щодо забезпечення реалізації державної політики, вносить пропозиції щодо вдосконалення законодавства, здійснює систематичний аналіз діяльності Національної поліції у цій сфері та ініціює аналітичні й наукові дослідження разом із закладами вищої освіти та науково-дослідними установами МВС [2]. Тобто формально в апараті міністерства з'явився підрозділ, покликаний відповідати на запитання «яку політику веде держава?», а не лише на запитання «скільки злочинів розкрито?». Для системи, в якій політику раніше формували розділені між собою органи, це був крок вперед, навіть якщо цей крок зроблено всередині силових структур.

По-друге – організація міжвідомчого діалогу, який до 2020 року фактично був відсутнім. На зустрічі від 30 січня 2020 року спільно працювали представники управління МВС, Міністерства охорони здоров'я, Національної поліції, Державної прикордонної служби, Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації й Служби безпеки; предметом обговорення була організація електронного обігу наркомісних речовин та контролю за ними [4]. Це рідкісний для української практики приклад того, що регуляторну проблему (витік наркотичних засобів з обігу) обговорювали одночасно з медичної, правоохоронної та технічної точок зору. В подібному форматі працювали лише робочі групи з Консультативною місією ЄС [5], і це свідчить про здатність Управління тримати інституційні канали взаємодії відкритими.

По-третє – цифрові проєкти. Чат-бот «Стоп наркотик» [3] та ініціатива електронного рецепту [4; 5] стали першими випадками, коли протидію наркозлочинності в Україні почали будувати навколо технології, а не лише

навколо затримань. Навіть те, що ці проєкти не перетворилися на повноцінну систему, не знижує їхнього значення: вони створили прецедент і базу даних, які згодом стали частиною роботи департаменту поліції в кіберпросторі [6] та роботи ЕСОРК у взаємодії з ЕСОЗ.

По-четверте – кадровий і процедурний порядок. Управління працювало за затвердженим штатним розписом, проводило конкурси на посади за процедурою державної служби (наказ МВС від 29 січня 2021 року № 67 [10]) та мало визначене керівництво [1]. У системі, де багато антинаркотичних функцій формально розкидані між п'ятьма-шістьма установами, наявність одного адресата для пропозицій щодо законодавства вже є інституційним активом.

3.2. Негативні наслідки розформування незалежного координуючого органу

Розформування Управління забезпечення формування державної політики у сфері протидії наркозлочинності МВС у 2022 році було не просто кадровою зміною. Це була інституційна операція, наслідки якої відчуваються й досі. Станом на 2025 рік цей підрозділ відсутній в офіційній структурі Міністерства внутрішніх справ [9].

По-перше, втрачено незалежність політики від її виконавця. Коли функцію формування політики виконує підрозділ, підпорядкований силовій структурі, а політику реалізує інший підрозділ, логіка управління неминуче підлаштовується під логіку її реалізації – оперативну. Наслідком є те, що фактично спостерігаємо: оперативні показники (вилучено, затримано, ліквідовано [6; 7]) публікуються системно, тоді як показники превенції, лікування та соціальної реабілітації наводяться лише у звітах про наркотичну та алкогольну ситуацію в Україні. Водночас це не означає, що результати такої роботи погані.

По-друге, погіршився баланс між каральним і терапевтичним підходами. Виступ 2020 року, у якому вживача наркотиків назвали «не злочинцем, а хворим» [5], залишився лише на рівні заяви. Реакція системи на перетік нарковмісних препаратів у злочинний оборот залишається переважно каральною, що видно вже зі структури показників за 2023 рік: вилучення метадону, амфетаміну та інших препаратів фіксується як успіх, тоді як регуляторного механізму, який би запобігав такому витоку через прозорий легальний обіг, так і не з'явилося [7].

По-третє, воєнний стан змінив умови, але не змінив інституційної архітектури. Департамент поліції працює в умовах, коли частина особового складу мобілізована, коли наркозлочинність перемістилася в інтернет [6] і коли, за оцінкою керівництва, штат менший за 900 осіб [6].

По-четверте, навіть ухвалення нового ключового документа не зняло інституційної проблеми: Стратегія наркополітики на період до 2030 року, схвалена Кабінетом Міністрів України 20 серпня 2025 року (розпорядження № 920-р), діє в умовах відсутності єдиного органу, відповідального за формування, координацію та реалізацію політики у сфері обігу наркотичних речовин.

4. Проблеми та рекомендації

Синтез проведеного аналізу дає змогу окреслити п'ять системних проблем, які перешкоджають подальшому розвитку.

Перша – нормативна. Відсутній оновлений базовий закон про державну політику у сфері протидії наркозлочинності, який би визначав розподіл повноважень між МОЗ, МВС, НПУ та іншими органами. Наявність Кримінального кодексу [14] та міжнародних зобов'язань [15] не замінює такого закону.

Друга – координаційна. Фактична відсутність вищого координуючого органу після 2019–2022 років [1; 5; 13]. Управління МВС виконувало частину координаційних функцій [2], проте не мало статусу, який би виходив за межі міністерства.

Третя – медико-правова. Відсутність впровадженої всеохоплюючої системи електронного обігу всіх наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів створює системну загрозу витоку препаратів у незаконний обіг.

Четверта – цифрова. Необхідний вихід за межі індивідуальних проєктів (чат-бот [3]) до системної цифрової інфраструктури протидії: єдиний реєстр наркоадрес, інтеграція з міжнародними базами, аналітика криптоактивів [6] тощо.

П'ята – фінансова. Недостатня системність конфіскаційних механізмів: за 2023 рік арешт та вилучення майна склали приблизно 112 мільйонів гривень [7], тоді як оціночна вартість лише вилучених речовин перевищила 785 мільйонів гривень [7]; ця різниця свідчить про невикористаний потенціал позбавлення злочинних мереж ресурсів.

Відповідно до цих проблем пропонуються такі рекомендації:

1. Створити незалежний міжвідомчий орган, який би формував політику у сфері обігу наркотиків, координував відповідні органи центральної влади та відповідав за підсумки її реалізації.

2. Прийняти оновлений базовий закон, який би визначав розподіл повноважень між МОЗ, МВС, НПУ та іншими органами, а також встановлював показники ефективності державної політики, що включають не лише криміналістичні, а й медичні та превентивні.

3. Впровадити систему електронного обігу та контролю наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів із єдиним реєстром, що об'єднує дані МОЗ, МВС, НПУ та митниці.

4. На підставі міжнародного досвіду інституціоналізувати медичні інтервенції для осіб із залежністю від наркотичних засобів, щоб зменшити навантаження на кримінальну юстицію.

5. Розширити цифрову інфраструктуру протидії наркозлочинності: єдиний реєстр наркоадрес і наркозбувачів, інтеграція з міжнародними базами даних, аналітика криптоактивів тощо.

6. Посилити конфіскаційні механізми: вилучення майна, отриманого від наркотрафіку, має стати системним, а не випадковим.

7. Перетворити практику спільних міжнародних операцій (зокрема «OSA» [6]) на постійний інституційний механізм.

Висновки. Державна політика протидії наркозлочинності в Україні станом на 2025 рік характеризується розривом між операційним і політичним контурами: оперативна машина поліції працює й дає вимірюваний ефект [6; 7], тоді як політичний контур (стратегія, координація, лікування, профілактика) залишається недієздатним або діє лише на початковому рівні.

Інституційна еволюція 2014–2022 років (скасування Державної служби України з контролю за наркотиками [11], створення та скасування Управління МВС [2; 9]) призвела до втрати незалежного координуючого органу та перекосу політики в репресивний бік.

Управління МВС, створене у другій половині 2019 року [5], виконувало частину координаційних функцій [2; 4], проте, будучи розформованим у 2022 році, не мало можливості перетворити свою діяльність на системну політику.

Подальший розвиток вимагає нового координуючого органу, оновленого базового закону, механізму ефективного виконання нової

Стратегії (до 2030 року) та нової системи вимірювання ефективності, яка б включала не лише криміналістичні показники.

Література

1. Протидія наркозлочинності: офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: https://mvs.gov.ua/activity/protidiya-narkozlocinnosti (дата звернення: 31.07.2025).

2. Положення та функції Управління забезпечення формування державної політики у сфері протидії наркозлочинності МВС (наказ МВС від 12.12.2019 № 1038): офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: https://mvs.gov.ua/uk/activity/protidiya-narkozlocinnosti/polozennya-ta-funkcii (дата звернення: 31.07.2025).

3. Чат-бот «Стоп наркотик» допоміг заблокувати понад 300 наркокрамниць, боротьба з наркочумою триває, – Олександр Гогілашвілі: офіційний сайт МВС (за матеріалами УНІАН). 06.01.2020. URL: https://mvs.gov.ua/activity/protidiya-narkozlocinnosti/novini-protidiyi/cat-bot-stop-narkotik-dopomig-zablokuvati-ponad-300-narkokramnic-borotba-z-narkocumoyu-trivaje-oleksandr-gogilasvili (дата звернення: 31.07.2025).

4. МВС ініціюватиме запровадження електронного обігу наркотичних речовин для лікувальних цілей: офіційний сайт МВС (за даними УНІАН). 30.01.2020. URL: https://mvs.gov.ua/activity/protidiya-narkozlocinnosti/novini-protidiyi/mvs-iniciyuvatime-zaprovadzennya-elektronnogo-obigu-narkovmisnix-recovin-dlya-likuvalnix-cilei (дата звернення: 31.07.2025).

5. Олександр Гогілашвілі: МВС ініціює зміни до законодавства у протидії наркозлочинності: офіційний сайт МВС (за матеріалами УНІАН). 11.02.2020. URL: https://mvs.gov.ua/activity/protidiya-narkozlocinnosti/novini-

protidiyi/oleksandr-gogilasvili-mvs-iniciyuje-zmini-do-zakonodavstva-u-protidiyi-narkozlocinnosti (дата звернення: 31.07.2025).

6. Співпраця у сфері боротьби з наркозлочинністю: Іван Вигівський зустрівся з делегаціями INL та DEA: офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України. 21.11.2024. URL: https://mvs.gov.ua/news/spivpracia-u-sferi-borotbi-z-narkozlocinistiu-ivan-vigivskii-zustrivsia-z-delegaciiami-inl-ta-dea (дата звернення: 31.07.2025).

7. Боротьба з наркозлочинністю: за рік Нацполіція вилучила майже 3 тони наркотичних речовин: офіційний сайт Національної поліції України. 11.01.2024. URL: https://npu.gov.ua/news/borotba-z-narkozlochynnistiu-za-rik-natspolitsiia-vyluchyla-maizhe-3-tonny-narkotychnykh-rechovyn (дата звернення: 31.07.2025).

8. Про структуру Національної поліції: офіційний сайт Національної поліції України. URL: https://npu.gov.ua/pro-policiyu/struktura-nacionalnoyi-policiyi (дата звернення: 31.07.2025).

9. Міністерство внутрішніх справ України: структура (архівна версія від 19.04.2025). URL: https://web.archive.org/web/20250419082717/https://mvs.gov.ua/ministry/struktura (дата звернення: 31.07.2025).

10. Оголошення про добір на зайняття вакантної посади начальника відділу інформаційного забезпечення та моніторингу Управління забезпечення формування державної політики у сфері протидії наркозлочинності Міністерства внутрішніх справ України (наказ МВС від 29.01.2021 № 67): офіційний сайт МВС. URL: https://mvs.gov.ua/activity/career/ogolosennya-pro-dobir-na-zainyattya-vakantnoyi-posadi-nacalnika-viddilu-informaciinogo-zabezpecennya-ta-monitoringu-upravlinnya-zabezpecennya-formuvannya (дата звернення: 31.07.2025).

11. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 442. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014 (дата звернення: 31.07.2025).

12. Національна поліція України: Українська Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Національна_поліція_України (дата звернення: 31.07.2025).

13. Перелік центральних органів виконавчої влади України: Українська Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Перелік_центральних_органів_виконавчої_влади_України (дата звернення: 31.07.2025).

14. Кримінальний кодекс України: Портал «Законодавство України» Верховної Ради. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 31.07.2025).

15. UNODC in Ukraine and Moldova: офіційний сайт Управління ООН з наркотиків і злочинності. URL: https://www.unodc.org/poukr/index.html (дата звернення: 31.10.2025).

16. Addressing the drug problem: офіційний сайт Управління ООН з наркотиків і злочинності (Україна). URL: https://www.unodc.org/poukr/en/our-work_addressing-the-drug-problem.html (дата звернення: 31.10.2025).

17. UNODC in Ukraine Newsletter 2025. URL: https://www.unodc.org/poukr/uploads/documents/Newsletter/UNODC_in_Ukraine_Newsletter_2025.pdf (дата звернення: 31.10.2025).

18. World Drug Report 2025: офіційний сайт Управління ООН з наркотиків і злочинності. URL: https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2025.html (дата звернення: 31.10.2025).

19. Організаційно-правові засади протидії наркозлочинності: міжнародний аспект. Вісник юридичного факультету Ужгородського

національного університету. 2024. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/09/37-2.pdf (дата звернення: 31.10.2025).

20. Парламентське дослідження щодо концептуальних засад посилення боротьби з організованою злочинністю. Дослідницький центр Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33439.pdf (дата звернення: 31.10.2025).